

LOTIN TILIDA MURAKKAB ANATOMIK TERMINLAR TARJIMASIDA TALABA UCHRATADIGAN ASOSIY MUAMMOLAR

Normurodova Soxiba Mallayevna
Samarqand davlat tibbiyot universiteti Tillar kafedrasida o'qituvchisi
Abdullajonova Nigora Abdullajon qizi
Samarqand davlat tibbiyot universiteti Davolash-2 fakulteti 123-guruh
talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11393465>

ARTICLE INFO

Received: 24th April 2024
Accepted: 25th May 2024
Published: 30th May 2024

KEYWORDS

*anatomik terminlar,
sintaktik qurilish, sxema,
teremin element, so'z
qurilmasi.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada lotin tilida murakkab anatomik terminlar tarjimasida talaba uchratadigan asosiy muammolar to'g'risida fikr yuritilgan. Unda lotincha anatomik terminlarning nomlanishi, lug'at shakli, moslashgan va moslashmagan aniqlovchili elementlar xususiyati tahlil qilingan. Bundan tashqari murakkab anatomik terminlar va ularning tarjimadagi farqli jihatlari misollar bilan batafsil tushuntirilgan.

Asosiy qism: Mavzuni tadqiq qilish uchun talaba nafaqat lotin tili, balki anatomiya, gistologiya, fiziologiya fanlarida lotincha terminlar ustida ishlagan. Mavzuni tadqiq qilishning ma'nosi talabalar uchun tarjimaning sodda va aniq tomonini ochib berish edi. Talaba o'z kuzatuvlari natijasini talaba tushunadigan yo'llar orqali izohlab bergan.

Mustaqillik yoshlarga til borasida katta imkoniyatlar ochib berdi. Har bir oliy o'quv yurti talabasi odatda uch xil tilni o'qib o'rganadilar: ona tili, rus tili va chet tillaridan biri (ingliz, fransuz yoki nemis tili)ni. Biz tibbiyot oliygohlari va salomatlik texnikumlarida tahsil olayotgan talabalar esa yuqorida sanab o'tilgan tillarga qo'shimcha ravishda lotin tilini ham o'rganishimiz lozim bo'ladi, chunki "Lotin tilisiz tibbiyotga yo'l yo'q" - "In via est in medicina via sine lingua latina"

Ammo tillar bir biriga turli jihatdan (grammatik, fonetik, sintaktik)dan uzviy bog'liq kim, o'z ona tilisining morfologiyasini bilmagan talaba boshqa bir tilni o'rganishda qiyinchiliklarga uchraydi. Masalan: Anatomik terminlar tarjimasini mavzusini olaylik.

Talaba sifatida kuzatuvlarim natijasida anatomik terminlarni tarjima qilish jarayonidagi xatolarimni guruhlarga ajratib chiqdim:

Moslashgan aniqlovchini moslashmagan aniqlovchidan farqlashda o'zbek tili bilan taqqoslab ishlash lozimligini.(bu jarayan rusiy zabon talabalarda juda oson ro'y beradi, chunki rus va lotin tillari bir oilaga mansub tillar hisoblanadi). Moslashtirish jarayonida:

a) Birinchi o'ringa ot so'z turkumini, ikkinchi o'ringa sifat so'z turkumini qo'yib tarjima qilishni (o'zbek tilida moslashgan aniqlovchidan farqli o'laroq).

b) Ot so'z turkumining rodini to'g'ri aniqlash va sifatning grammatik jihatdan mos shaklini topib moslashtirishni. Ya'ni ot va sifatning lug'at shaklini bilish lozimligi va ularni moslashtira olish ko'nikmasini hosil qilishni. Bunda bizga rus tilidagi rod kategoriyasi yordamga keladi. E'tibor bering: Qattiq tanglay iborasini tarjima qilishdan oldin men uni rus tiliga tarjima qilib olaman: твердое небо. So'zlarning lotin tilida lug'at shaklini topaman:

Tanglay- palatum, i, n II, qattiq- durus (m), dura (f), durum (n). Lotin tilidagi ot neutrum rodida bo'lganligi sababli sifatning ham neutrum rodini tanlayman, 1-o'ringa ot, 2-o'ringa sifatni ot bilan moslashtirib joylashtirishim lozim bo'ladi: palatum durum.

Moslasmagan aniqlovchi terminlar tarjimasida ikkita kelishikni farqlay olish lozimligini: (o'zbek tilida qaratqichli aniqlovchi deb atalgan bu Grammatik jarayonda qaratqich kelishigining qo'shimchasi qo'llanmasligi ham mumkin). Masalan: umurtqa pog'onasining boylami- iborasida umurtqa so'zi ham qaratqich kelishigining qo'shimchasini olib joylashishi kerak edi va umurtqaning pog'onasining boylami shaklida bo'lishi kerak edi. Shu qoidaga asoslansamgina men bu anatomik terminni to'g'ri tarjima qila olaman. Albatta ilk qadamni so'zlarning lug'at shaklini yozishdan boshlayman:

- 1) Umurtqa – vertebra, ae, f I
- 2) Pog'ona – columna, ae, f I
- 3) Boylam – ligamentum, i, n II

Ligamentum columnae vertebrae (yoki vertebralis).

1. Ko'rib turganingizdek men moslasmagan aniqlovchili anatomik terminlarda kelishiklarni to'g'ri qo'llay olmasdim.

2. Murakkab anatomik terminlar tarjimasida bilan shug'ullanish jarayonida esa sifat va ot so'z turkumlarini bir-biri bilan adashtirib yuborish holatlari ko'p uchrar edi, ayniqsa otdan yasalgan sifatlarda bu xatoga ko'p bora yo'l qo'yanman.

3. Murakkab anatomik terminlar tarjimasida qaysi sifat qaysi otga borib moslashishini anglab yetish lozim. Bunda bizga o'zbek tili grammatikasi yordamga keladi. Yodingizda bo'lsa o'zbek tili morfologiyasi bo'limida qoida bor: "Bitta gapda bitta bosh kelishikda turgan ot va uni aniqlab keluvchi sifat mavjud bo'lib, sifat ham bosh kelishikda joylashadi. Agarda gapda ikkita ot ishtirok etsa, bu ot boshqa bir kelishikda turgan otdir va uning ham o'z guruhi bo'ladi".

Masalan: Processus zygomaticus ossis frontalis (Peshona suyagining yonoqqa oid o'simtasi).

Ko'rib turganingizdek bu gapda ikkita guruh mavjud: Birinchi guruh: processus zygomaticus – yonoqqa oid o'simta (Nominativus Singularis). Ikkinchi guruh: ossis frontalis – peshona suyagining (Genetivus Singularis). Gapda ikkita sifat mavjud bo'lib, ular o'zlari aniqlab kelayotgan ot so'z turkumidan keyin joylashib ot bilan rod, son va kelishikda moslashib keladi.

Mashg'ulotlar davomida terminlarni tizimlashtirish (sxemalash) orqali o'tilgan darslar menga anatomik terminlarni to'g'ri, tushunib ishlashimga, tarjima qilishimga yordam berdi, Ayniqsa anatomiya, patalogik fiziologiya fanlarida terminlar izohi osonlashdi.

Tizimlashtirish talabaga kerakli kelishikni tez va aniq tahlil qilishga yordam beradi. Bunda talabaga qo'yilgan talab: otning lug'at shakli va tarjimasini yoddan bilish → sifatning lug'at shakli va tarjimasini yoddan bilish → otlar va sifatning turlanishini to'g'ri topish → lotin va o'zbek tilidagi kelishiklar mosligini aniqlay olish → va nihoyat ot bilan sifatni oldin bosh kelishikda moslashtirib, lozim bo'lganda boshqa bir kelishikka tushira olish.

Mana bu sxema menda lotin terminlarini erkin tarjima qilish, ular asosida erkin fikrlash qobiliyatini rivojlantirdi, bilimlarimni mustaqil o'zlashtirish ishonchini oshirdi.

Xulosa. Xulosa o'rnida men yunon olimi anatom, farmatseft Klavdey Galenning:

"In scientia naturali principia observationibus confirmari debent" Fanlarni o'rganish prinsipi har doim nazorat ostida bo'lishi lozim degan so'zlarni yozib qoldirdim. Aziz zamondoshim xalqiga xizmat qilish uchun tunu-kun izlanayotgan talaba, maqolam orqali sizga foydam tekkan bo'lsa men juda mamnunman.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Normurodova Sokhiba Mallaevna THE MAIN INDICATORS OF THE COMMUNICATION CULTURE OF A MEDICAL WORKER <https://bestpublication.org/index.php/jaj/issue/view/102>
2. Normurodova Sohiba, Aitmuratova Perxan: THE ROLE OF LATIN TERMS IN MEDICINE. SSN2277-3630 (online), Published by International journal of Social Sciences & Interdisciplinary Research, under Volume: 12 Issue: 10 in October-2023 <https://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/1978>
3. Aitmuratova Perxan Genjebayevna THE ROLE OF INTERACTIVE METHODS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS Дата публикации 2022/11/3 Журнал Web of Scientist: International Scientific Research Journal Том 3 Номер 11 Страницы 41-45
4. Rakhmatova Sunbula Ahmadjonovna, Aitmuratova Perxan Genjibaevna, Normuradova Nasiba Saydullaevna, Rakhimova Nigora Atakulovna, Ibragimova Dilbar Sadulayevna The Teacher's Role in the Effective Organization of the Lesson Process in Foreign Language Дата публикации 2021/3/1 Журнал: Annals of the Romanian Society for Cell Biology
5. Aitmuratova Perxan Genjebaevna, Esanova Maftuna Bakhadirovna THE IMPORTANCE OF TEACHING LATIN IN MEDICAL SCHOOLS Дата публикации 2022/12/17 Журнал Thematics Journal of Education Том 7 Номер 5
6. Перхан Генжебаевна Айтмуратова ВАЖНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ ЛАТИНСКОМУ ЯЗЫКУ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ Дата публикации 2022 Журнал Science and Education Том 3 Номер 12 Страницы 897-902
7. Aitmuratova Perxan Genjebaevna, Esanova Maftuna Bakhadirovna THE ROLE OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATION Дата публикации 2022/4 Журнал Хоразм маъмун академияси ахборотномаси Том 2 Номер 4 Страницы 275-279
8. АЙТМУРАТОВА П.Г. РОЛЬ ИНТЕРАКТИВНЫХ УПРАЖНЕНИЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА. Дата публикации 2021/5 Журнал «ICT IN EDUCATION: CHALLENGES AND SOLUTIONS» Том 1 Номер 16 Страницы 47-Издатель TASHKENT MAY 20, 2021 ICT in Education: Challenges & Solutions
9. Beknazarova Mokhiya Kenzhayevna, Ibragimova Dilbar Sadullayevna Aitmuratova Perxan Genzhebeyevna THE EFFECTIVENESS OF THE STAGED PRINCIPLE IN THE STUDY OF THE LATIN LANGUAGE in medical institutions. Дата публикации 2021/5 Журнал International Journal of Research in Economics and Social Sciences(IJRESS) Том 2 Номер ISSN: 2249-7382 | Impact Factor: 8.018 Страницы 62-67 Издатель
10. Айтмуратова П.Г. ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ИНТЕРАКТИВНЫЙ МЕТОД ОПРОС – КАК МЕТОД ПОВЫШЕНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ Дата публикации 2021/5 Журнал «ICT IN EDUCATION: CHALLENGES AND SOLUTIONS» INTERNATIONAL CONFERENCE Том 1 Номер 16 Страницы 44-47
11. Айтмуратова Перхан Генжебаевна МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ОСНОВАМ НОМЕНКЛАТУРЫ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ ПО ЧАСТОТНЫМ ОТРЕЗКАМ Дата публикации 2021/5 Журнал Образование и наука в XXI веке Том 2 Номер 14 Страницы 1576-1582
12. Aitmuratova Perxan Genjebaevna, SOME CONSIDERATIONS ABOUT LEGAL SOLUTIONS AND PRACTICES OF CERTAIN PROBLEMS WRITING RECIPES Дата публикации 2021/4/14 Журнал Annals of the Romanian Society for Cell Biology Страницы 5341-5352
13. Karimovna, Y. S., & Holalkere, V. S. (2023). DEMYSTIFYING PHARMACEUTICAL TERMINOLOGY: UNDERSTANDING MEDICINAL FORMS AND FREQUENTLY USED SEGMENTS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 3(4), 10-13.
14. Yorova, S. A. Y. O. R. A., & Nasimova, S. O. H. I. B. A. (2019). The ways of teaching languages at medical institutions.

15. Karimovna, Y. S. (2023). AN INTRODUCTION TO ANATOMICAL HISTOLOGICAL TERMINOLOGY: NOUNS AND THEIR GRAMMAR CATEGORIES. " XXI ASRDA INNOVATION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 1(9), 19-22.
16. Yorova, S., & Nasimova, S. ELECTRONIC COLLECTED MATERIALS OF XI JUNIOR RESEARCHERS'CONFERENCE 2019 Linguistics, literature, philology 7 UDC 372.881 THE WAYS OF TEACHING LANGUAGES AT MEDICAL INSTITUTIONS Samarkand State Medical Institute.
17. Yorova, S., Aytmuratova, P., Esanova, M., & Normurodova, S. (2023). PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE MEDICAL FIELD OF ENGLISH AND UZBEK CULTURES. *Development and innovations in science*, 2(2), 10-13.
18. Normurodova, S. M., & Yorova, S. K. (2023). Nemis tili frazeologik birikmalari va tilning lug'at boyligi. *Science and Education*, 4(2), 1672-1675.
19. Sohiba, N., & Perkhan, A. (2023). THE ROLE OF LATIN TERMS IN MEDICINE. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429*, 12(10), 1-3.
20. Zafar, M., & Sohiba, N. (2023). KUNDALIK TURMUSHDA KENG QO'LLANILISHDA BO'LGAN SUYUQLIKLARNI IFODALOVCHI DORI SHAKLLARI HAQIDA CHET EL ILMIY NASHRLARIDAN OLINGAN FIKRLAR. *Involta Scientific Journal*, 2(5), 199-204.
21. Soxiba, N. (2023). SYNTACTICAL STRUCTURE OF BINARY TAUTOLOGISMS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429*, 12(11), 53-56.
22. Mallaevna, N. S., & Khalid, A. (2023, November). TOPIC CHEMICAL TERMINOLOGY OF SALTS. In *International conference on multidisciplinary science* (Vol. 1, No. 5, pp. 226-229).
23. Zafar, M. Normurodova sohiba.(2023). Kundalik turmushda keng qo'llanilishda bo'lgan suyuqliklarni ifodalovchi dori shakllari haqida chet el ilmiy nashrlaridan olingan fikrlar. *Involta scientific journal*, 2 (5), 199-204.
24. Mallaevna, N. S. (2023). THE MAIN INDICATORS OF THE COMMUNICATION CULTURE OF A MEDICAL WORKER. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 6(7), 85-88.
25. Mallaevna, N. S., & Fatima, M. (2023). PATHOLOGICAL CONDITIONS AND PROCESSES, DIFFERENT PHYSICAL PROPERTIES QUALITIES AND OTHER SIGNS. *Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasi*, 1(7), 91-95.
26. Нормуродова, С. М. (2022). Тиббий атамаларни шакллантириш усуллари. *Science and Education*, 3(12), 1176-1181.
27. Karimovna, Y. S., Kenjabaevna, A. P., Bakhodirovna, E. M., & Mallaevna, N. S. (2023). PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE MEDICAL FIELD OF ENGLISH AND UZBEK CULTURES. *DEVELOPMENT AND INNOVATIONS IN SCIENCE*, 2 (2), 10-13.
28. Genjebayevna AP, Mallayevna NS. Tibbiyotda Klinik Terminlarning Roli. *AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI*. 2023 Nov 22;2(11):416-9.
29. Ilhomjonovna, S. K., & Parvina, O. (2020). Structural-Morphological Characteristics of Binary Tautologisms. *International Journal on Orange Technologies*, 2(12), 23-28.
30. Shamsiyev, K., Olimzoda, P., Saidova, K., & Ibragimova, D. (2023, February). APPROACHES TO TEACHING ACADEMIC WRITING. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 2, No. 2, pp. 31-34).
31. Нормуродова, Н., Уралова, Ч., & Олимзода, П. (2021). The role of extracurricular activities in foreign language teaching. *Общество и инновации*, 2(5/S), 12-16.
32. Normurodova, S. M., & Yorova, S. K. (2023). Nemis tili frazeologik birikmalari va tilning lug'at boyligi. *Science and Education*, 4(2), 1672-1675.

33. Sohiba, N., & Perkhan, A. (2023). THE ROLE OF LATIN TERMS IN MEDICINE. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 12(10), 1-3.
34. Zafar, M., & Sohiba, N. (2023). KUNDALIK TURMUSHDA KENG QO'LLANILISHDA BO'LGAN SUYUQLIKLARNI IFODALOVCHI DORI SHAKLLARI HAQIDA CHET EL ILMIY NASHRLARIDAN OLINGAN FIKRLAR. *Involta Scientific Journal*, 2(5), 199-204.
35. Soxiba, N. (2023). SYNTACTICAL STRUCTURE OF BINARY TAUTOLOGISMS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 12(11), 53-56.
36. Mallaevna, N. S., & Khalid, A. (2023, November). TOPIC CHEMICAL TERMINOLOGY OF SALTS. In *International conference on multidisciplinary science* (Vol. 1, No. 5, pp. 226-229).
37. Zafar, M. Normurodova sohiba.(2023). Kundalik turmushda keng qo'llanilishda bo'lgan suyuqliklarni ifodalovchi dori shakllari haqida chet el ilmiy nashrlaridan olingan fikrlar. *Involta scientific journal*, 2 (5), 199–204.
38. Mallaevna, N. S. (2023). THE MAIN INDICATORS OF THE COMMUNICATION CULTURE OF A MEDICAL WORKER. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 6(7), 85-88.
39. Mallaevna, N. S., & Fatima, M. (2023). PATHOLOGICAL CONDITIONS AND PROCESSES, DIFFERENT PHYSICAL PROPERTIES QUALITIES AND OTHER SIGNS. *Yangi O'zbekistonda Tabiiy va Ijtimoiy-gumanitar fanlar respublika ilmiy amaliy konferensiyasi*, 1(7), 91-95.
40. Нормуродова, С. М. (2022). Тиббий атамаларни шакллантириш усуллари. *Science and Education*, 3(12), 1176-1181.
41. Karimovna, Y. S., Kenjabaevna, A. P., Bakhodirovna, E. M., & Mallaevna, N. S. (2023). PHRASEOLOGICAL UNITS IN THE MEDICAL FIELD OF ENGLISH AND UZBEK CULTURES. *DEVELOPMENT AND INNOVATIONS IN SCIENCE*, 2 (2), 10–13.

INNOVATIVE
ACADEMY